

LIBRIS

We know
books

ÉRIC COBAST

100 EVENIMENTE DE CULTURĂ GENERALĂ

EDITURA ORIZONTURI

Cuprins

Capitolul I. Evenimente violente.....	5
Victoria grecilor la Salamina.....	5
Iuliu Cezar trece Rubiconul.....	6
Marc Aureliu fixează limitele Imperiului.....	8
Sfântul Augustin moare în Hippone asediată.....	10
Odoacru, regele herulilor, intră în Roma.....	12
Căderea Imperiului Roman de Apus	12
Prima cruciadă.....	13
Bătălia de la Bouvines.....	17
Bătălia de la Azincourt.....	17
Căderea Constantinopolului	18
Execuția împăratului incaș Atahualpa.....	19
Masacrul din noaptea Sfântului Bartolomeu.....	20
Execuția lui Damiens	21
Lovitura de stat a lui Ludovic Napoleon Bonaparte	23
Începutul Săptămânii sângeroase, trupele versailleze intră în Paris	25
Naufragiul Titanicului	26
Crahul de pe Wall Street	27
Razie la Vel d'hiv.....	28
Debarcarea aliată în Normandia.....	30
Explozia bombei „Trinity” în deșertul New Mexico.....	30
Asasinatul lui J.F.K.	32

Execuția de la La Higuera (Bolivia) a „comandantului” Che Guevara.....	33
Explozia unuia dintre cele patru reactoare ale centralei nucleare de la Cernobîl	35
Atentatele sinucigașe de pe teritoriul Statelor Unite ale Americii.....	36
Cutremur de pământ și tsunami în Asia de Sud-Est	38
Capitolul II. Verdictes și sufragii	40
Moartea pe cruce a lui Iisus din Nazaret	40
Edictul de la Villeres-Cotterêts	43
Paul al III-lea inaugurează conciliul de la Trent	44
Începutul procesului lui Nicolas Fouquet.....	45
Habeas Corpus.....	46
Bill of Rights	48
Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului.....	50
Execuția lui Ludovic al XVI-lea	52
Lege reglementând munca copiilor	53
„Acuz”	54
Legea separării Bisericii de Stat.....	56
Procesul Pucheu	57
Femeile își exercită pentru prima oară dreptul lor de vot la alegerile municipale.....	59
Începutul procesului de la Nürnberg	61
René Plevin prezintă un proiect de armată europeană.....	64

Președintele Itzhak Ben-Zvi refuză să-l grațieze pe Adolf Eichmann, executat câteva ore mai târziu.....	65
Vatican II	67
„Noaptea baricadelor”, sute de răniți	68
Legea Veil legalizează întreruperea voluntară a sarcinii	70
Prima experiență de coabitare a celei de-a V-a Republici	72
Raportul Brundtland	74
Lege cu privire la reducerea săptămânii de muncă la 35 de ore.....	75
Capitolul III. Creații și fundații.....	79
Instituirea democrației la Atena	79
Edictul lui Caracalla	80
Clovis învinge alamanii în bătălia de la Tolbiac și este botezat la Reims de episcopul Remi	81
Hegira	83
Ludovic XI înființează Poșta.....	83
Principele Machiavelli.....	84
Publicarea Utopiei de Thomas Morus	86
Luther își afișează pe ușa capelei castelului din Wittenberg „cele 95 de teze”	87
Jean Bodin publică cele Șase Cărți ale Republicii	88
Fondarea Academiei franceze de către Richelieu.....	89

Reprezentarea Cidului	90
Discurs asupra metodei de René Descartes	92
Vauban creează Corpul de geniu.....	93
Scrisori filozofice (sau Scrisori despre englezi) de Voltaire	94
Începuturile Enciclopediei.....	96
Critica rațiunii pure de Emmanuel Kant.....	97
Stările Generale; se constituie în Adunarea Națională	101
Sărbătoarea Federației	102
Dominique Vivant Denon devine directorul muzeului Napoleon, astăzi muzeul Luvru.....	102
Publicarea Codului civil	103
René de François-René de Chateaubriand.....	104
Delacroix îi dă lui Ludovic-Filip tabloul Libertatea conducând poporul	105
Manifestul Partidului Comunist	107
Publicarea culegerii Les Fleur du Mal [Florile răului] de Charles Baudelaire	108
Salonul refuzaților	111
Apariția lucrării Psihopatologia vieții cotidiene de Sigmund Freud.....	112
Manifest al suprarealismului	113
Apariția cărții L'Être et le Néant [Ființa și neantul] de Jean-Paul Sartre	113
Crearea Consiliului Național al Rezistenței prezidat de Jean Moulin	117
Ordonanță care instituie înființarea Școlii Naționale de Administrație.....	118

Prima retransmisie în direct a sosirii Turului Franței.....	119
Preotul Joseph Wresinski înființează ATD	
Lumea a Patra	120
Insurecția francezilor din Algeria determină întoarcerea la putere a generalului de Gaulle ...	120
Publicarea Teoriei dreptății de John Rawls	122
Klaus M. Schwab creează Forumul Economic Mondial	123
Căderea zidului Berlinului.....	124
Instituirea Tribunalului Penal Internațional însărcinat cu crimele comise în fosta Iugoslavie (războaiele din Croația, Bosnia, Kosovo)	125
Capitolul IV. Descoperiri și invenții.....	127
Nașterea monoteismului	127
Piero della Francesca inventează perspectiva ..	128
America?	129
Calendarul „îngHITE” 10 zile	131
Galilei publică Dialogul despre cele două mari sisteme ale lumii.....	132
Heinrich Schliemann dezgroapă de sub colina de la Hisarlik, din Turcia, vestigiile cetății Troia.....	135
Gillette inventează prima lamă de unică folosință	136
Einstein formulează pentru prima oară teoria relativității	138

Vasili Kandinski pictează primul tablou abstract.....	139
Marcel Duchamp inventează primul readymade. Roata de bicicletă.....	140
Gallup anunță în avans, datorită tehnicii sondajelor, victoria lui Roosevelt.....	142
Înființarea UNEDIC-ului.....	144
Înființarea ARPANet-ului	145
Americanul Neil Amstrong, membru al misiunii Apollo 11, este primul om care a pășit pe solul Lunii	147
Daniel Buren instalează în curtea de onoare a Palatului Regal opera lui intitulată Les deux Plateaux	148
Inaugurarea tunelului de sub Marea Mânecii	149
Nașterea prin clonare a oii Dolly.....	151

Capitolul I

EVENIMENTE VIOLENTE

1 – 480 î.Hr., 29 septembrie

Victoria grecilor la Salamina

Pentru a opri înaintarea armatei persane, Temistocle atenianul și Euribiade spartanul iau hotărârea să înfrunte flota lui Xerxes, sperând să întreprindă astfel aprovizionarea forțelor terestre ale regelui perșilor. Bătălia va avea loc în rada strâmtă de la Salamina, unde grecii i-au atras pe adversari pentru a reduce avantajul numeric al invadatorilor – 1200 de nave contra 350 – împiedicând, de fapt, orice manevră de încercuire. Victoria imprevizibilă a ateniensilor aliați cu spartanii îl împinge, de furie, pe monarhul oriental să pună „să fie biciuită marea”. Strategiei unora se opune lipsa de rațiune a celorlalți. Este de atunci evident că în ochii grecilor adversarii lor se sustrag oricărei adevărate înțelegeri. Ce empatie poate resimți un geometru față de un coleric, devastat de propria-i mânie? Niciuna. De unde alegerea de a-l numi „barbar” – de la onomatopeea

barbara, sugerând, se pare, cântecul păsărilor – pe acela pe care nu-l ascultăm, pe care nu-l înțelegem.

Victoria de la Salamina a fost ocazia de manifestare a unei diferențe radicale: cultura autocontrolului, a stăpânirii de sine – inclusiv în cea mai sumbră dintre împrejurări – o face să câștige asupra excesului. Forța se impune de acum și câștigă în fața violenței. Rațiunea în fața pasiunii. Experiența unei asemenea superiorități este atât de influentă asupra unei culturi – dacă este egocentrică! –, încât i-ar fi realmente dificil acesteia să reziste ispitei a se constitui într-un model de civilizație.

2 – 49 î.Hr., 11 ianuarie

Iuliu Cezar trece Rubiconul

Dornic să se prezinte în fața Consulatului, după o lungă campanie victorioasă, atunci când se află încă pe teritoriul provinciei galilor, pe care tocmai îi pacificase, Iuliu Cezar se vede somat de Senat să se prezinte personal la alegeri, ceea ce, de altfel, pretinde tradiția. În consecință, este necesar, pentru a fi eligibili, să-și licențieze armata și să se întoarcă singur la Roma. Totuși, el trece Rubiconul însoțit de Legiunea 13, aceea a veteranilor și, în decurs de

două luni, cucerește întreaga Italie, în timp ce Pompei, consulul în exercițiu, principalul obstacol în calea ambițiilor lui Cezar, se refugiază în Grecia, unde va fi înfrânt, câteva luni mai târziu, la Pharsala, în Tessalia. Rubiconul este un râu de coastă al Italiei Centrale, care se varsă în Marea Adriatică și separă Galia Cisalpină de teritoriul administrat direct de magistratii romani. Tradiția face din el o frontieră simbolică, imposibil de trecut cu o armată, fără a declanșa imediat ostilitatea puterii legale.

Rubiconul acționează oarecum în maniera unui *pomœrium* al Romei, o limită destinată să mențină la distanță violența. De fapt, pentru Cezar, trecerea acestui mic fluviu este un adevărat angajament, căci nimeni nu-i poate ignora de acum intențiile politice: să devină noul stăpân al Romei, lucru la care el visează după eșecul conjurației prietenului său Cati-lina. Simbolul este întărit de o presupusă expresie relatată de Suetoniu: *Alea esto jacta* „zarurile sunt aruncate”, devenită în latina populară, cu savoare proverbială, *alea jacta est*, dar pe care Cezar nu a rostit-o niciodată. În cel mai bun caz, el spune în greacă, în limbajul elitelor politice ale Romei, ceva de genul *Anerriſtho Kubos* „Să dăm cu zarul!” Pe lângă faptul că aceste cuvinte destinate istoriei trebuie întotdeauna situate într-un context, anecdota este valoroasă pentru că ea oferă ilustrarea noțiunii

de decizie politică. A decide înseamnă a tranșa, a introduce în existența sa ireversibilul: Cezar știe că, după trecerea Rubiconului, nimic nu va fi ca înainte. Mai bine sau mai rău, căci în politică cel care hotărăște se supune întotdeauna, mai mult sau mai puțin, „imprevizibilului”.

3 – 178 d.Hr.

Marc Aureliu fixează limitele Imperiului

Cele optzeci și opt de milioane de locuitori și cinci milioane de kilometri pătrați, acestea fiind dimensiunile Imperiului atunci când împăratul filosof Marc Aureliu, care, în cea mai mare parte a domniei sale, a purtat războaie – Roma nu a cunoscut sub domina sa decât patru ani de pace –, dă teritoriului roman cea mai extinsă întindere. Dar ce viitor poate avea un imperiu inert? Un imperiu care se crede protejat de linia discontinuă a *limes*-ului său? De fapt, dacă imperiul impune o ordine militară – *imperium* – se impune și „o obligație de cucerire”, atestată și de folosirea cuvântului „imperialism”. Or, la adăpostul unui parapet, gustul pentru risc și ambiția, necesare spiritului marilor cuceritori, se diminuează.

Într-adevăr, din Antichitate până în Evul Mediu, războiul se organizează în jurul practicii asediului:

asediul cetăților fortificate (La Rochelle), asediul citadelor (Massada) etc. În toate cazurile, războiul este un război de ocupație, este static și durează. Atunci când asediatorii ridică asediul, ei recunosc asediaților o rezistență și o autonomie neprevăzute. Strategia asediatorului se limitează să taie toate căile de aprovizionare ale asediatului, care, în schimb, se străduiește prin „ieșiri” să mențină contactul permanent cu exteriorul. Nu este inutil să reținem că primul război din istoria noastră se limitează la un lung asediu de zece ani: într-adevăr, aheii se mulțumesc să-i asedieze pe troieni, care se silesc să-i împingă spre mare. Această concepție arhaică a războiului, care avantajează apărarea împotriva atacului, va conduce în Franța, până în secolul XX, de la Vauban la Maginot, toate politicile de amenajare militară a teritoriului. Fortificații (Metz), întărirea porturilor (Marsilia), parapete (linia Maginot)... paradigma strategiei defensive este infinită. Ea își trage originea din căutarea unei protecții împotriva exteriorului, din voința de a da un caracter inviolabil teritoriului. Dar de la *limes*-urile latinilor până la Marele Zid Chinezesc, porozitatea acestor linii defensive a demonstrat mereu că o tentativă de apărare totală denotă iluzionare – sau, mai precis, utopie. Se înțelege, prin urmare, de ce modernitatea va rupe cu aceste practici, inventând „bătălia”. De acum se va căuta înfruntarea directă a forțelor prezente prin această

confruntare cu totul deosebită: bătălia decisivă, cea care aduce decizia, care, doar într-o zi, face și suprimă monarhi.

4 – 430

Sfântul Augustin moare în Hippone asediată

În decursul secolului al V-lea orașul Hippone – astăzi Annaba, în Algeria – devenise un loc important al spiritualității creștine: trei concilii, de exemplu, s-au ținut aici în 393, 394. (sau 395) și 426 (sau 427). Influența Sfântului Augustin, care a fost episcop aici din 396 până în 430, a fost hotărâtoare. Orașul asediat mai mult de un an de vandali, este cucerit în 431. Sfântul Augustin nu va trăi căderea, va muri cu un an înainte. Totuși, celebrul „Părinte al Bisericii, a avut de rezolvat contradicția crucială ce apărea în fața creștinilor asediați: cum să împace interzicerea evanghelică a violenței „toți cei ce scot sabia de sabie vor pieri”¹ – cu necesitatea de a lupta împotriva invadatorilor?

Augustin inventează conceptul „războiului drept”, care va fi reluat mai târziu de Sfântul Toma d’Aquino:

¹ Evanghelia după Matei: 26, 52 (n. trad.)

războiul este drept atunci când este defensiv. În *Cetatea lui Dumnezeu*, războiul este un Rău care se opune Păcii lui Hristos, pe care o vrea Dumnezeu pentru toți oamenii. Astfel, războiul va fi drept dacă este dus din perspectiva restabilirii acestei păci. Sunt justificate războaiele reparatoare: „Războaiele se duc cu intenția de a stabili pacea”. Dar, mai ales, Sfântul Toma d’Aquino este cel care va fixa principiile dreptului de a face război. În *Summa Theologica* (1266–1273), el precizează, pe de o parte, că războiul defensiv este întotdeauna drept, dar, pe de altă parte, și războiul ofensiv, poate fi la fel, cu condiția să satisfacă trei criterii: trebuie să fie declanșat de o autoritate legitimă și să aibă, în acest caz, o dimensiune punitivă. Este deci necesară o declarație pentru a da adversarului ultima posibilitate de a oferi o reparație înainte de declanșarea ostilităților; în al doilea rând, el trebuie să fie ultimul mijloc folosit pentru a repara un prejudiciu, și ultimul recurs: este necesară, în cele din urmă, o intenție dreaptă, grija pentru pace și pentru ajutorarea nefericiților. Cu alte cuvinte, motivele individuale, precum dorința de răzbunare, lăcomia etc. sunt proscrise.

În acest fel, cruciadele, hotărâte de conciliul de la Clermont (din 1095), au ca justificare reluarea teritoriilor căzute în mâinile necredincioșilor și pedepsirea violențelor înfăptuite de musulmani împotriva creștinilor. În general, *ca să existe o cauză*

dreaptă este necesar ca aceia ce sunt atacați să merite asta din cauza unei greșeli. Școala din Salamanca, din jurul dominicanului Francisco de Victoria (1483–1546), dezvoltă această argumentare ca să ofere *in fine* regelui Spaniei justificările necesare pentru ocuparea cu forța a Americilor și pentru masacrele succesive ale indienilor.

5 – 476

Odoacru, regele herulilor, intră în Roma. Căderea Imperiului Roman de Apus

În bătălia de la Plaisance, romanii sunt înfrânți de regele herulilor și al scirilor, Odoacru, care își continuă marșul spre Ravena, din 404, capitala Imperiului de Apus. Pe 4 septembrie, orașul Roma este cucerit; împăratul Romulus Augustul abdică, Zenon rămâne singurul împărat român, dar în Răsărit.

„Noi celelalte civilizații știm de acum că suntem muritoare”, scria între cele două războaie mondiale Paul Valéry, zguduit de finalul unei lumi pentru care 1914–1918 marca sfârșitul. Căderea Imperiului Roman, mai întâi enigmatică, devine, potrivit lucrării lui Montesquieu *Considérations sur les causes de la grandeur des Romains et leur décadence* [Considerații asupra cauzelor măreției și decadenței romanilor], un „caz teoretic”. În realitate,

data nu are valoare decât simbolică, Imperiul nu mai exista de mai multă vreme, iar „barbarii nu făceau decât să-și manifeste realitatea puterii lor: o stea mai strălucește încă atunci când deja a dispărut.

6 – 1095

Prima cruciadă

Cruciada este o formă caracteristică a războiului imperial, încurajat de papă, care oferă, ca recompensă a luptei împotriva necredincioșilor, gratificații spirituale și „indulgențe”. La drept vorbind, nu există cruciadă decât pe Pământul Sfânt sau în raport cu Pământul Sfânt (cum este *reconquista* Andaluziei, ca și bătălia de la Lepanto, în 1571). Pentru o mai bună mobilizare, prin abuz de limbaj și putere, papalitatea va prezenta lupta împotriva ereticilor de tip albigenzi sau husiți ca o cruciadă.

Prima cruciadă a fost declanșată de Urban al II-lea, care a reunit în acest scop conciliul de la Clermont. Era vorba să fie eliberat Ierusalimul din mâinile musulmanilor și să fie ajutat Bizanțul împotriva adversarului otoman. Godefroi de Bouillon și Robert al Normandiei participă la această primă cruciadă, care este un veritabil succes și duce la fondarea statelor latine din Răsărit, fiind percepută adesea ca originea celor șapte ce au urmat.

Odată cu „războiul religios”, violența nu mai cunoaște sfârșit. În realitate, ea atinge o dimensiune sacrificială sau punitivă, fără posibilitatea de a cere „rațiune”. Poate, într-adevăr, acest război inaugurează atunci regimul Terorii. Doar că „războiul sfânt” și cruciada par să aparțină unei alte epoci, unei alte lumi. Nu aceleia a laicizării societății și a separării de teologic și de politic. De fapt, într-o geopolitică dezamăgită, nu ar fi loc decât pentru conflicte ideologice spre care, s-a văzut bine, se îndreaptă toate luptele revoluționare anarhiste și războaiele de eliberare. Ca atare, se poate concepe cum prăbușirea lumii comuniste a putut alimenta speranța și iluzia pacifismului. Este sfârșitul istoriei – anunțat de Francis Fukuyama – cu mare tapaj și sprijin mediatic –, triumful simțului, *cosmopolisul*, anunțat de Kant de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. De parcă, de la providențialismul lui Bossuet, trecând prin teodiceea² lui Leibnitz, „Planul ascuns al Naturii” al lui Kant și acțiunea Rațiunii hegeliene în istorie, o mișcare ar impulsiona constituirea liberalismului occidental ca perspectivă a progresului umanității. Evident, mai rămân încă, ici-colo, câteva sectoare de violență aberantă, pe care, în mod mecanic, ceea ce

² Teodicee, doctrină filosofică-religioasă, inițiată de Leibnitz în lucrarea sa *Theodiceea*, conform căreia lumea este opera perfectă a divinității, răul având altă origine (n. trad.)